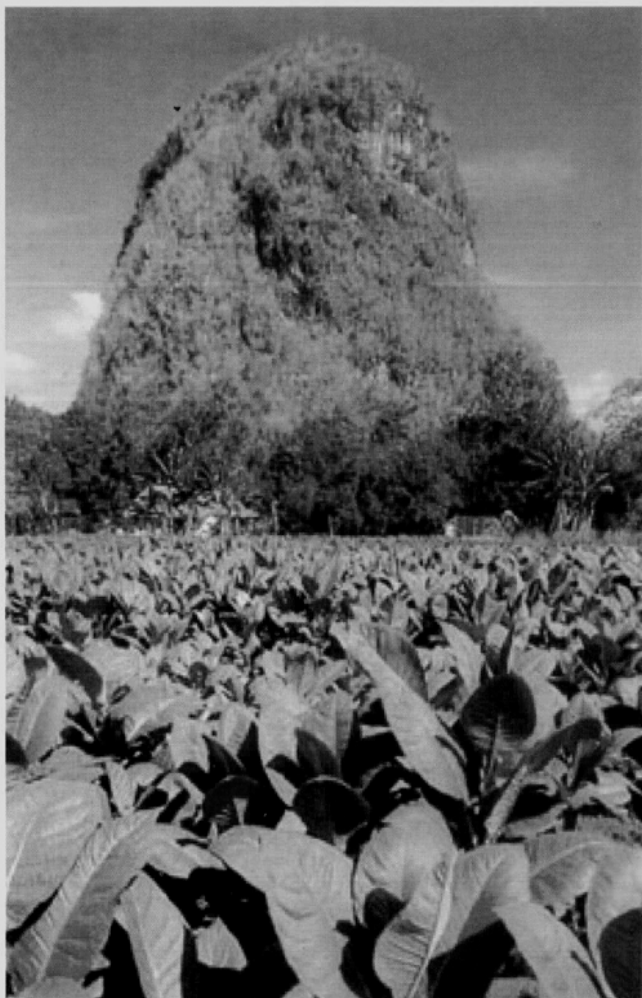

Fra Ramon Pané i el tabac

Les històries del tabac donen la notícia que, el 1518, un frare anomenat Romano Pané va enviar, des de les Antilles, a Carles I les llavors del tabac. Asseguren també que el jove rei (no fou coronat emperador fins a l'any següent) va fer cultivar acuradament les llavors i des d'aleshores ençà, el tabac es va començar a difondre per Europa¹. No falta qui hi afegeix que el frare esmentat era italià i franciscà.

Cal notar, però, que aquell bon frare ni es deia Romano, ni era italià, ni era franciscà. L'acompanyant de Colom en el seu segon viatge a les Índies era Ramon Pané, un frare jerònim català. Ell mateix es presenta com a «pobre ermitaño de la Orden de San Jerónimo» i el pare Las Casas hi afegeix que «no hablaba bien nuestra castellana lengua como fuera catalán de nación»². Pané és considerat amb justícia el primer etnòleg i el primer evangelitzador d'Amèrica per les seves valuoses observacions sobre els mites i

les creences dels indis taïns i ciguais, els quals va evangelitzar. Els errors s'expliquen perquè fra Pané va ser un personatge enigmàtic fins al 1974, en què l'historiador cubà Juan José Arrom va revelar-ne la veritable identitat i va publicar l'obra paneriana: *Relació sobre les antiguitats dels indis*³. Sobre la seva apassionant figura, se n'estan fent diversos treballs d'investigació i, àdhuc, tesis doctorals. Diverses institucions porten el seu nom a Amèrica i a Catalunya.

Podríem pensar que, en enviar les llavors del tabac al jove rei, el jerònim va fer, sense saber-ho, un flac servei a la humanitat, perquè el tabac havia d'esdevenir una droga mundialment estesa i una de les causes més importants de mortaldat. Cal no oblidar, però, que el tabac tenia també propietats medicinals: els indis l'usaven per polvoritzar-lo sobre les ferides, atesa la seva qualitat de cicatritzant. Encara avui la medicina natural el recomana com un bon lenitiu del mal de queixal. Ja el 1495, Pané, en la seva obra sobre les antiguitats dels indis, feia referència als nadius de les Antilles, que l'usaven per aspirar-lo en pols, com a remei de les seves malalties. És cert també que ja aleshores molts preferien fumar-lo per disminuir el tedi o la malenconia. És congruent creure que el frare va enviar aquesta llavor al rei per les seves propietats sense preveure les conseqüències negatives de la descoberta.

La notícia és interessant perquè ens informa que Pané, que va embarcar amb Colom el 1493, en el segon viatge, encara vivia el 1518, és a dir, vint-i-cinc anys després, temps en què havia pogut desenvolupar la seva activitat investigadora i missionera. □

Jaume Aymar i Ragolta

President de la Fundació Catalunya-Amèrica

¹ Vg. per exemple C.B. Escuder, *El tabaco. Su cultivo y elaboración*. Madrid, Espasa Calpe, 1938.

² B.de las CASAS, *Historia de las Indias*. Edición de Agustín Millares Carlo. Fondo de Cultura Económica. México, 1951.

³ J.J.ARROM, *Fray Ramón Pané. Relación acerca de las antigüedades de los indios. El primer tratado escrito en América. Nueva versión con notas, mapas y apéndices*. México, siglo XXI, 1974.